



Publication of Association Esprit, Société et Rencontre  
Strasbourg/France



*The Journal of Academic Social Science Studies*

**JASSS**

Volume 5 Issue 8, p. 89-109, December 2012

**BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA YAPILANDIRMACI  
YAKLAŞIMIN UYGULANABİLİRLİĞİNİN ÖĞRETMEN  
GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ:  
TRABZON İLİ ÖRNEĞİ<sup>1</sup>**

**EVALUATION OF TEACHERS' VIEWS ON APPLICABILITY OF  
CONSTRUCTIVIST APPROACH IN JOINT CLASSROOMS:  
SAMPLE OF TRABZON**

*Zeynep ADANUR KUDAL*

*MEB, 25 Şubat İlkokulu Öğretmeni, Araklı, Trabzon*

*Yrd. Doç. Dr. Taner ALTUN*

*Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf  
Öğretmenliği ABD*

<sup>1</sup> Bu çalışma Zeynep ADANUR KUDAL'ın KTÜ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce 2011 yılında kabul edilen Yüksek Lisans Tezinden özetlenmiş olup çalışmanın bir bölümü ayrıca 14-26 Mayıs 2012 tarihlerinde Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde düzenlenen 11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

### **Abstract**

Due to some necessary facts, joint classrooms are established within our educational system which take place an important role. There are number of students in the country who still attend to those types of classrooms, hence it is a reality which needs to be considered. In this vein, the aim of this study is to examine applicability of constructivist learning approach in joint classrooms through the views of primary school teachers. In the study descriptive method within the qualitative research approach was adopted. The study was carried out in 2010-2011 academic year in central and provincial Trabzon and 76 teachers who work in joint classrooms were participated in the study. The questionnaire which was developed in parallel with the aim of the study was applied to 76 primary school teachers. In addition, a semi-structured interview form was developed and face to face interviewed carried out with 20 primary joint class teachers in order to validate data. Results of the study illustrate that there are meaningful differences in teachers' application of constructivist approach in their teaching practices, assessment and evaluation processes on the basis of some variables such as class size and the grade they teach. In addition, it was found out that teachers think that constructivist approach is necessary to be practiced in joint classrooms, however, they maintain that they under utilise newly developed constructivist curriculum and they face various difficulties and problems in application of constructivist approach in joint classrooms. At the end of the study, on the basis of teachers' views, some recommendations were made in order to overcome those problems.

**Key Words:** Joint classrooms, constructivist approach, teacher views.

### **Öz**

Birleştirilmiş sınıf uygulaması çeşitli gereksinimler nedeniyle oluşturulmuş olup eğitim sistemimiz içerisinde önemli bir yere sahiptir. Halen eğitimlerine bu tip sınıflarda devam eden öğrencilerimiz olduğundan dolayı birleştirilmiş sınıf uygulaması, üzerinde durulması gereken bir eğitim gerçeği olarak kendisini göstermektedir. Bu anlamda bu çalışmanın amacı, birleştirilmiş sınıflarda yapılandırmacı yaklaşımın uygulanabilirliğinin öğretmen görüşleri açısından incelemektir. Araştırmada, nitel araştırma kapsamında sıkça kullanılan betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu araştırma 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Trabzon il merkezi ve ilçelerinde birleştirilmiş sınıflarda görev yapan 76 Sınıf Öğretmeninin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma da öncelikle, araştırmanın amacı doğrultusunda bir anket formu geliştirilmiş ve bu anket Trabzon merkez ve ilçelerinde görev yapan 76 birleştirilmiş sınıf okutan öğretmene uygulanmıştır. Anketin yanında diğer bir veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış bir mülakat formu geliştirilmiş ve 20 sınıf öğretmeniyle mülakat yapılmıştır. Mülakatın amacı anket verilerinin geçerliğini yükselterek, araştırılan konu ile ilgili daha derin bilgiler elde etmektir. Araştırma sonucunda, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşımı öğretim faaliyetlerindeki uygulamalarında, ölçme ve değerlendirme süreçlerinde, öğrenci mevcudu ve okuttukları sınıflar açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Araştırmada ayrıca, yapılandırmacı yaklaşımın birleştirilmiş sınıflar için gerekli olduğu, ancak araştırmaya katılan öğretmenlerin yeni öğretim programından yeterince faydalanamadıkları ve yapılandırmacı yaklaşıma göre geliştirilmiş öğretim programının birleştirilmiş sınıflarda uygulanmasında öğretmenlerin pek çok sorunla

karşı karşıya kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu problemlerin aşılmasına yönelik araştırma sonunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

**Anahtar Sözcükler:** Birleştirilmiş sınıf, yapılandırmacı yaklaşım, öğretmen görüşleri.

## GİRİŞ

İlköğretim, ülkemizdeki okullaşma oranlarının en yüksek düzeyde olduğu eğitim kademesidir. Öğrencilere ilköğretim kademesinde kazandırılacak olan bilgi ve becerilerin diğer üst kademeler için de temel teşkil ettiği bilinen bir gerçektir (Özben, 1997). Birleştirilmiş sınıflı okullar ise, ilköğretimin değişik biçimde çalışan birer eğitim kurumları olarak karşımıza çıkmaktadır (Binbaşıoğlu, 1999; Doğan, 2000). Küçük yerleşim yerlerimiz olan her köye, her sınıf düzeyi için bir sınıf açmak ve bir öğretmen bulmak mümkün olmayabilir. Bu durumda, birden fazla sınıfı birleştirerek bir ya da bir kaç öğretmen tarafından yönetilmesi zorunluluğu doğmaktadır (Özben, 1997).

Birleştirilmiş sınıf uygulaması, ister gereksinimler sonucunda oluşturulsun isterse tercih sonucu ortaya çıksın eğitim sistemimiz içerisinde önemli bir yere sahip olmakta ve önem arz ettiği için de üzerinde durulması gereken bir eğitim gerçeği olarak kendisini göstermektedir (Yıldız, 2009: 174).

2007-2008 eğitim-öğretim yılı istatistik verilerine göre, Türkiye'deki 34.093 ilköğretim okulundan 14.574'ü birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okuludur. Bu okullarda 487.524 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu öğrencilerden 248.533'ünü erkek öğrenci ve 238.991'i ise kız öğrencidir. Öğrencilerin 203.257'si iki sınıfı bir arada eğitim-öğretim görürken, 154.931'i üç sınıf bir arada, 12.399'u dört sınıf bir arada ve 116.937'si ise beş sınıf bir arada eğitim-öğretim görmektedir (MEB, 2008).

Ülkemizde birleştirilmiş sınıflı okulların sayısının fazla oluşu, Türkiye'nin geri kalmışlığının bir göstergesi olarak düşünülmemelidir. Birleştirilmiş sınıflı okullar yetersizliğin, çaresizliğin ve geri kalmışlığın bir sembolü olarak görülmemelidir. Çünkü gelişmiş olan pek çok ülkede de halen birleştirilmiş sınıflı okullar mevcut durumunu korumaktadır. Türkiye'nin içerisinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve coğrafi koşullar düşünüldüğünde ülkemizin halen birleştirilmiş sınıflara olan ihtiyacının devam etmekte olduğu görülmektedir. Bu sebeple, ülkemizdeki pek çok kırsal alanlara eğitim-öğretim hizmetini getirmenin yolu da birleştirilmiş sınıflı okullar uygulamasından geçmektedir (Doğan, 2000). "Birleştirilmiş sınıf kavramı" programın zayıf yönleri arasında dikkat çekmektedir. Birleştirilmiş sınıflar Türk Eğitim Sisteminde önemli bir sorun olarak ortaya çıkmakta ve bu sorun bir türlü aşılamamaktadır. Yeni programla bu sorun aşılmaya çalışılmıştır (Yelken ve Uygur, 2010).

Yeni program yapılandırmacı öğrenme yaklaşımından hareket ederek özellikle sınıf içi etkinliklere dayalı, öğrencinin öğrenme sürecine aktif olarak katılımını sağlamayı ilke edinen, dersler arası yatay ve dikey ilişkileri dikkate alarak sınıf içi ve sınıf dışındaki öğrenme deneyimlerini bir bütün olarak algılama anlayışını geliştirmeye çalışmaktadır. Bu gelişimler dikkate alındığında yenilenen bu programın eğitime getirdiği katkılar yadsınamayacak düzeyde olduğu görülmektedir (Altun ve Şahin, 2009: 18).

Şahin (2003)' de yapmış olduğu çalışmasında bağımsız sınıflarda uygulanan ders programlarının birleştirilmiş sınıflarda da aynı şekilde uygulandığını ifade etmiştir. Ders kazanımlarının, dersin hedeflerinin ve içeriklerinin her iki uygulamada da aynı olduğunu, bu iki uygulama sürecinde ortaya çıkan farklılıkların öğrenme süreçlerinde kendini gösterdiğini vurgulamıştır.

Birleştirilmiş sınıflarda bağımsız sınıf öğretim programlarının uygulanmasına ilişkin Yıldız ve Köksal'ın (2009) çalışmalarına göre, öğretmenlerin bağımsız ve birleştirilmiş sınıflarda aynı programın uygulanmasına yönelik görüşlere katılmama eğiliminde oldukları görülmektedir. Çelenk (2009) birleştirilmiş sınıflarla ilgili yaptığı çalışmasında 1.-5. sınıflar programlarının birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirlik düzeyleri ile ilgili müfettiş görüşlerine başvurmuştur. Araştırmaya katılan müfettişlerin birleştirilmiş sınıflar için ayrı bir program ve ayrı bir ders programı hazırlanması gerektiğine vurgu yaptığı görülmüştür.

Dursun (2006) “Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmasının sonuçları incelendiğinde, birleştirilmiş sınıf okutmakta olan öğretmenler ve öğretmen adaylarının görüşlerine göre birleştirilmiş sınıflarda öğretmenler çoğunlukla geleneksel yöntemleri kullanmaya devam etmektedirler.

Kaya ve Taşdemirci (2005)'de “Birleştirilmiş Sınıflar İle İlk Okuma-Yazma Öğretiminde Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırmalı İncelenmesi” başlıklı çalışmada, birleştirilmiş sınıflarda ilk okuma-yazma öğretiminde karşılaşılan sorunlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Birleştirilmiş sınıf uygulamasında en başta karşılaşılan sorunlar olarak karşımıza öğretmenlerin hizmet öncesinde iyi yetiştirilememesi, ailelerin ilgisizliği, ilk okuma-yazma yöntem ve tekniklerinin yeterli düzeyde bilinmemesi ve gereği gibi uygulanmaması, zaman yetersizliği, öğrencilerle bireysel olarak ilgilenilememesi ve öğrencilerin sınıfa uyum sağlayamamaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer şekilde, Çınar (2004)'de “Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okullarında İlk Okuma Yazma Öğretimine İlişkin Bir Araştırma” başlıklı çalışmasında benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir.

Özdemir (2008)'in “Yeni İlköğretim Programlarının Birleştirilmiş Sınıflarda Uygulanabilirliği” adlı çalışmasında yeni ilköğretim programının, ekonomik ve coğrafi yönden şehirdeki okullara göre birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirlik düzeyi ve bu uygulama sürecinde karşılaşılan sorunların neler olduğu araştırılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler yeni ilköğretim programına karşı olumlu bakmakta ancak, birleştirilmiş sınıflarda bağımsız sınıflardaki uygulama şekliyle uygulanmasının doğru olmayacağına vurgu yapmışlardır. Ayrıca, yeni ilköğretim programlarının birleştirilmiş sınıf uygulamasını düşünmeden hazırlandığını ifade etmişlerdir. Dinçer ve Dinçer (2007)'de birleştirilmiş sınıflarda birinci kademe Fen ve Teknoloji dersi programının uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerle temas ederek, mevcut programın aksaklıklarını ve eksikliklerini belirlemeye çalışmış ve programın geliştirilmesi açısından birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerini almıştır.

Bu çalışmaların dışında, İzci ve diğ. (2010) birleştirilmiş sınıflarda öğretimin sınıf öğretmeni adaylarının algılarına göre ve birleştirilmiş sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşlerini değerlendirmiş; Kılıç ve Abay (2009), birleştirilmiş sınıf uygulamasında öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecinde karşılaştığı problemlere ilişkin görüşlerini incelemiş; Yıldız ve Köksal (2009), birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerini irdelenmiş; Bilir (2008), “birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında öğretmen ve öğretim gerçeği” başlıklı çalışmasında birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarındaki öğretim ve öğretmen gerçeğini incelemiştir. Bunun yanı sıra, Akdoğan (2007), birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında görev yapan müdür yetkili öğretmenlerin yönetim sürecinde karşılaştıkları sorunları incelemiş, Palavan (2007), ilköğretim birinci kademe

birleştirilmiş sınıflardaki 4.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinin kazanımlarına erişim düzeylerini araştırmış; ve benzer bir şekilde Karaman (2006) ise çalışmasında birleştirilmiş sınıflarda matematik dersindeki başarı düzeyleri ile normal sınıflardaki başarı düzeyinin karşılaştırılmasını yapmıştır.

Araştırmalar incelendiğinde, yurt içi çalışmalar mevcut olmasına karşın, bu alanda yapılan yurt dışı araştırmaların oldukça az olduğu ortaya çıkmaktadır. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda genel olarak birleştirilmiş sınıflarla ilgili uygulamaya dönük sorunların ve programların hedeflerine erişim düzeyleri konularına odaklanıldığı, fakat birleştirilmiş sınıflarda yapılandırmacı yaklaşımın uygulamasına ilişkin çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle, bu çalışma diğer çalışmalardan farklılık göstermekte olup, alandaki bu eksikliği giderme açısından önem taşımaktadır

### **Araştırmanın Amacı**

Günümüzde bilim ve teknolojideki gelişmeler eğitim sistemimize de yansımakta ve eğitim-öğretimde sürekli yenileşmeyi gerekli kılmaktadır. Bu çalışmanın amacı; son zamanlarda eğitim-öğretim sürecinde oldukça önemli bir yere sahip olan yapılandırmacı yaklaşımın birleştirilmiş sınıflı okullarda uygulanabilirliğinin öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir.

### **Problem Cümlesi ve Alt Problemler**

Araştırmanın cevap aradığı temel problem cümlesi şöyledir: Birleştirilmiş sınıflarda yapılandırmacı yaklaşımın uygulanabilirliği hakkında öğretmenlerin görüşleri nelerdir? Araştırmada belirtilen problem cümlesinin kapsamında aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaktadır:

1. Birleştirilmiş sınıflarda yapılandırmacı yaklaşımın uygulanabilirliği, birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin sınıflarındaki öğrenci sayısına, bir arada okuttukları sınıf sayısına, okuttuğu sınıflara göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler sınıflarında yapılandırmacı yaklaşımı uygularken daha çok hangi yöntem ve tekniklerden faydalanmaktadırlar?
3. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler yapılandırmacı yaklaşımın ölçme-değerlendirme tekniklerini uygulama düzeyleri nelerdir?
4. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlere göre yapılandırmacı yaklaşımın öğrencilere kazandırdığı beceriler nelerdir?
5. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin sınıflarında yapılandırmacı yaklaşımı uygularken karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

### **Araştırmanın Önemi**

Ülkemiz eğitim sistemi içerisinde birleştirilmiş sınıflı okulların yeri ve önemi yadsınamayacak kadar fazla olmasına rağmen eğitim araştırmalarına yeterince konu edilmemiştir. Birleştirilmiş sınıf uygulamasına değinen az sayıda akademisyen ve eğitim yöneticisi bulunmakta ve bu uygulamayı “ülke gerçeklerinin ortaya koyduğu bir zorunluluk” ve “Türkiye’nin önemli eğitim sorunlarından biri” olarak tanımlamaktadır (Binbaşıoğlu, 1999).

Günümüzde köylere atanan öğretmen sayısı ve köy ilköğretim okullarımızın, özellikle birleştirilmiş sınıflı okullarımızın sayısı düşünüldüğünde bu sayının küçümsenemeyecek kadar fazla olduğu görülmektedir. Araştırmadan ortaya çıkacak bulgular birleştirilmiş sınıflarda uygulanan programların bu okulların şartları temel alınarak geliştirilmesine ve bu okulların yeni programların uygulanabileceği ortamlar olarak yeniden düzenlenmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın program geliştirme uzmanlarına, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan ve bu okullara yeni atanacak öğretmenlere ışık tutacağı düşünülmektedir.

## **YÖNTEM**

Bu araştırmada nitel ve nicel araştırma yaklaşımları çerçevesinde betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel yöntemle yürütülen araştırmalardaki asıl amaç, incelenen durumu detaylı olarak tanımlamaktır (Çepni, 2005:34). Bu araştırmada da daha detaylı bilgi elde etmek amacıyla betimsel yöntem kullanılmıştır. Veri toplama teknikleri olarak anket ve mülakatlar kullanılmıştır.

Gelen'e (2007) göre anket, herhangi bir konuda durum saptaması yapmak amacıyla grubu oluşturan kişilerin bilgilerini, görüşlerini ve tutumlarını ortaya çıkarmak için hazırlanan veri toplama aracı olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmada daha çok köy öğretmenine daha ucuz, daha kolay ve daha az zamanda ulaşarak daha fazla veri elde edebilmek amacıyla veri toplama aracı olarak anketler tercih edilmiştir.

Bu araştırmada birleştirilmiş sınıflarda yapılandırmacı yaklaşımın uygulanabilirliğini araştırmaya yönelik hazırlanmış yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Karasar' a (2009) göre görüşme, bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların oluş nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yoldur. Yapılan bu çalışmada yapılandırmacı yaklaşımın birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirliğinin derinlemesine araştırmasını yapmak, uygulanan anketlerde cevap bulunamayan, eksik kalan kısımları tamamlamak ve açığa çıkarmak amacıyla yarı yapılandırılmış mülakat formu araştırmacı tarafından oluşturularak kullanılmıştır.

## **Çalışma Grubu**

Bu araştırmanın evrenini 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Trabzon ilinde birleştirilmiş sınıflarda görev yapmakta olan toplam 156 köy öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, belirtilen evrenden kendilerine gönderilen anketlere dönüt alınan 76 birleştirilmiş sınıf okutan sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Buna göre anket dönüş yüzdesi % 48,7'dir. Ekiz' e (2009) göre dönütlerin %30'u geçmesi kabul edilebilir bir orandır. Ayrıca, ankete cevap veren ve rastgele seçilen 20 öğretmen de yarı-yapılandırılmış mülakatlara alınmıştır.

## **Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği**

Eğitim araştırmalarında birçok durumda, subjektif kökene bağlı araştırma yöntemlerinin uygulandığı çalışmalarda, veriler geçerli ve güvenilir olmalıdır (Çepni, 2007: 152).

## **Araştırmanın Geçerliliği**

Araştırmada kullanılan anket, araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Anket ve mülakatlar oluşturulurken uzman görüşlerine başvurulmuş ve araştırmanın geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında mülakat yapılan kişilere mülakat sonrasında mülakat notları geri verilerek eksik kalan hususları tamamlamaları sağlanmıştır.

### **Araştırmanın Güvenirliği**

Nicel ve nitel yaklaşımın birlikte yürütüldüğü bu çalışmada güvenilirlik, iç tutarlılık yöntemi kullanılarak SPSS 15.0 programıyla hesaplanarak Cronbach Alfa katsayısı değeri 0,71 olarak hesaplanmıştır. Ölçek maddelerinin orta düzey ve üstünde kabul edilebilir aralıklar dahilinde korelasyonel değerler aldığı gözlenmiştir. Ulaşılan bu bulgular hazırlanan anketin güvenilirlik ve geçerliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Anket ve mülakatlar için uzman görüşlerine başvurularak, çalışmada kullanılacak anket ve mülakata son şekli verilmiştir. Böylelikle, çalışmada mülakatlardan elde edilen ham verilerin uzman incelenmesine sunulması çalışmanın güvenilirliğinin sağlanması açısından önemlidir. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla, uygulanan anket sonuçlarıyla mülakatlardan elde edilen sonuçlar karşılaştırılmıştır. Böylece, anket ve mülakat sonuçlarında benzer noktaların olduğu tespit edilmiştir.

### **Veri Toplama Araçları**

Bu çalışmada, çalışmanın konusu ve amacı dikkate alınarak “Birleştirilmiş Sınıflarda Yapılandırıcı Öğrenme Yaklaşımının Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüş Anketi” çalışmacı tarafından geliştirilmiş ve birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlere uygulanarak çalışmaya ait nicel veriler elde edilmiştir. Görüş anketinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları birleştirilmiş sınıf okutmakta olan öğretmenlere test tekrar test güvenilirliği çalışmaları yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın nitel verileri ise nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme yöntemiyle yarı-yapılandırılmış görüşme (mülakat) formu kullanılarak ve açık uçlu sorulara verilen yanıtlar göz önüne alınarak toplanmıştır. Görüşme formu uzman görüşüne başvurularak oluşturulmuştur. Çalışmada, öğretmenlerin gerçek isimleri kullanılmamış, gizlilik esasına göre hareket edilmiştir. Görüşme sırasında katılımcılara bir takım esneklikler sağlanarak soruların yeniden düzenlenmesine ve tartışılmasına imkan tanınmıştır (Ekiz, 2003).

### **Veri Analizi**

Çalışmada elde edilen verilerin analizi SPSS/Windows/15.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilmiş olan nitel veriler, nitel çalışmalarda sıkça kullanılan “sürekli karşılaştırmalı metod” ile analiz edilmiştir. Çalışmanın nitel analiz bölümü, her bir soruya mülakata katılan 20 öğretmenin verdiği cevaplar göz önüne alınarak oluşturulmuştur.

### **BULGULAR, YORUM VE TARTIŞMA**

Bu bölümde, çalışmanın amacı doğrultusunda, öğretmenlere uygulanan görüş anketi ve mülakatlar aracılığıyla elde edilen ve SPSS 15.0 yazılım programı kullanılarak analiz edilen nicel ve “sürekli karşılaştırmalı analiz” metoduyla ulaşılan nitel bulgular ortaya koyulmuştur.

#### **Nicel Verilerin Analizi ve Bulgular**

Bu bölümde, çalışmada ulaşılan öğretmenlerin cinsiyetleri, hizmet süreleri, sınıflarındaki öğrenci mevcutları, bir arada okuttukları sınıf sayısı ve okuttukları sınıflar ile görüş anketinde oluşturulan alt faktörler (öğretim yöntem ve teknikleri, ölçme-değerlendirme, fiziki yapı, sınıf yönetimi, mesleki yeterlilik ve yeni ilköğretim programı) ile arasındaki

ilişkileri incelenmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüş anketlerinden elde edilen bulgular analiz edilerek yorumlara yer verilmiştir.

**Tablo 1.** Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflara Göre Yapılandırmacı Yaklaşımın Uygulanabilirliği İle İlgili Bulgular

	OKUTULAN SINIFLAR	N	$\bar{X}$	$X^2$	P
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	1-2-3	26	40,38	5,291	0,152
	4-5	8	36,00		
	2-3	22	26,50		
	1-2-3-4-5	20	43,60		
Ölçme-Değerlendirme	1-2-3	26	35,69	8,289	<b>0,040</b>
	4-5	8	34,60		
	2-3	22	33,50		
	1-2-3-4-5	20	48,70		
Fiziki Yapı	1-2-3	26	38,04	2,355	0,502
	4-5	8	34,32		
	2-3	22	39,50		
	1-2-3-4-5	20	43,30		
Sınıf Yönetimi	1-2-3	26	38,04	2,355	0,502
	4-5	8	34,32		
	2-3	22	39,50		
	1-2-3-4-5	20	43,30		
Mesleki Yeterlilik	1-2-3	26	37,19	1,509	0,680
	4-5	8	37,59		
	2-3	22	35,00		
	1-2-3-4-5	20	42,60		
Yeni İlköğretim Programı	1-2-3	26	36,08	1,768	0,622
	4-5	8	42,45		
	2-3	22	34,25		
	1-2-3-4-5	20	39,00		
<b>Toplam</b>		<b>76</b>			

Tablo 1'den de görülebileceği gibi birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin görüşlerinde yalnızca ölçme-değerlendirme süreci ile ilgili alt kategoride okutulan sınıflar açısından anlamlı farklılık ( $p=.040<.05$ ) bulunmuştur. Aritmetik ortalama değerleri incelendiğinde 1-2-3-4-5 sınıflarını okutan ( $\bar{X}=48,70$ ) öğretmenlerin ölçme-değerlendirme süreci ile ilgili daha çok sorun yaşadıkları söylenebilir. Araştırmaya ait bulgular incelenerek tüm alt kategorilerdeki aritmetik ortalamalara bakıldığında 1-2-3-4-5 sınıfları okutan öğretmenlerin yeni ilköğretim programına ilişkin alt kategori hariç, diğer alt kategorilerdeki aritmetik ortalama değerlerinin çok yüksek olduğu gözlenmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmamasına rağmen 1-2-3-4-5 sınıflarını bir arada okutan öğretmenlerin görüşlerine ilişkin aritmetik ortalama puanlarının diğerlerine göre yüksek çıkmasında 1-2-3-4-5 sınıflarını bir arada okutan öğretmenlerin sınıflarında yapılandırmacı yaklaşımı uygulama açısından sorunlar yaşadıkları yönünde yorum yapılabilir.



**Tablo 2.** Öğretmenlerin Sınıflarındaki Öğrenci Sayısına Göre Yapılandırmacı Yaklaşımın Uygulanabilirliği İle İlgili Bulgular

	ÖĞRENCİ MEVCUDU	N	$\bar{X}$	U	P
Ölçme-Değerlendirme	20 ve 20'den az	44	43,00	506,000	<b>0,013</b>
	20'den fazla	32	32,31		
Toplam		76			

Araştırma bulguları incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarında yapılandırmacı yaklaşıma yönelik yalnızca alt faktörlerden ölçme-değerlendirme sürecinin uygulanabilirliğinin sınıflarındaki öğrenci mevcuduna bağlı olarak öğretmen görüşlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ( $p=.013;p<.05$ ). Öğretmen görüşlerine ait aritmetik ortalamalara bakıldığında, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunda olduğu gibi 20 ve 20'den az öğrenci mevcuduna sahip öğretmenler ( $\bar{X}=43,00$ ), 20'den fazla öğrenci mevcuduna sahip öğretmenlere ( $\bar{X}=32,31$ ) göre yapılandırmacı yaklaşıma uygun ölçme-değerlendirme süreci uygulamaya yönelik daha olumlu görüş belirttikleri görülebilmektedir.

Bu durumun ortaya çıkmasında, öğrenci sayısının az olduğu birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin yapılandırmacı yaklaşımın bir gereği olan farklı ve çeşitli ölçme-değerlendirme tekniklerini sürece katmada daha etkili olabildikleri sonucuna ulaşılabilir. Bunda birleştirilmiş sınıflarda öğrenci sayısının az olması öğretmenlerin öğrencilerle daha fazla ilgilenebilmesine ve bireysel olarak onları daha iyi tanımasına fırsat tanıyabileceğinden, öğretmenlerin öğrencilere yönelik daha objektif ölçme-değerlendirme tekniklerini sürece dahil etmesinde fayda sağlayabileceği düşünülebilir.

Şahin (2003) birleştirilmiş sınıflara ilişkin öğretmen görüşlerini incelediği çalışmasında birleştirilmiş sınıflardaki sınıf mevcutları dikkate alındığında da uygulamayı destekleyici bir görünüm ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmanın bulguları da Şahin (2003)'ün çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

**Tablo 3.** Sınıf Öğretmenlerinin Bir Arada Okuttukları Sınıf Sayısına Göre Yapılandırmacı Yaklaşımın Uygulanabilirliği İle İlgili Bulgular

Öğretim Boyutu	Birlikte Okutulan Sınıflar	N	$\bar{X}$	U	P
Ölçme-Değerlendirme	İki sınıf bir arada	31	35,03	6,639	<b>0,036</b>
	Üç sınıf bir arada	26	35,69		
	Beş sınıf bir arada	19	48,00		
TOPLAM		76			

Tablo 3 incelendiğinde birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin bir arada okuttukları sınıf sayısına göre yapılandırmacı yaklaşımın uygulanabilirliği açısından görüşlerinde yalnızca ölçme-değerlendirme sürecinde anlamlı bir farklılık ( $p=.036<.05$ ) bulunmuştur. Bu bulgu, önceki tablodaki bulguları da destekler niteliktedir. Ölçme-değerlendirme sürecine ilişkin aritmetik ortalamalar incelendiğinde beş sınıfı bir arada okutan öğretmenlerin görüşlerine ait aritmetik ortalamasının ( $\bar{X}=35,69$ ), iki sınıf bir arada okutan öğretmenlerin görüşlerine ait

aritmetik ortalama ( $\bar{X}=35,03$ ) değerlerine göre çok yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu durum, beş sınıflı bir arada okutan öğretmenlerin ölçme-değerlendirme sürecini uygulamada sorunlar yaşadıklarını gösterebilir.

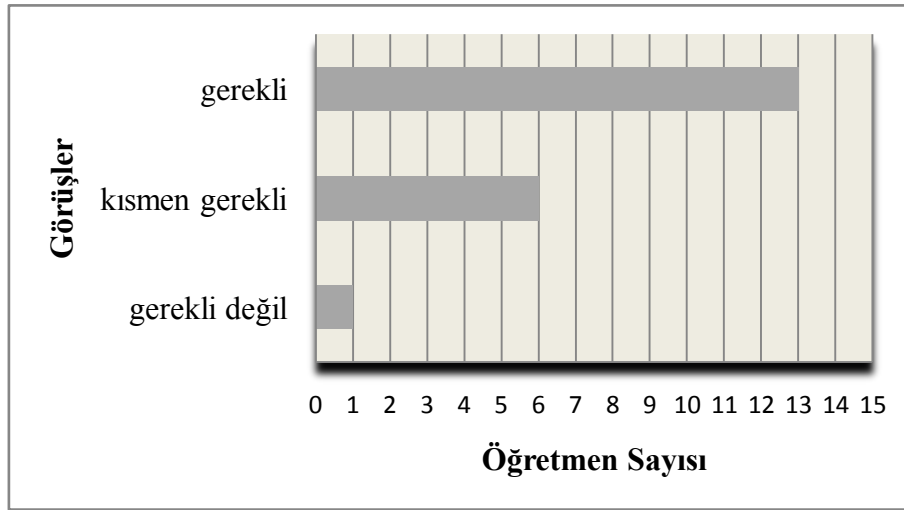
Anket sonuçları incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin yapılandırıcı yaklaşımın birleştirilmiş sınıflarda uygulanabilirliği birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin cinsiyetlerine ve hizmet sürelerine göre ölçeğin tüm alt faktörlerinde katılımcıların görüşleri açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak, katılımcıların okuttukları sınıf, öğrenci sayısı ve bir arada okuttukları sınıf açısından ölçme değerlendirme sürecinde anlamlı farklılıklar görülmektedir.

### Nitel Verilerin Analizi

Bu bölümde mülakattan elde edilen bulgular analiz edilerek ortaya konmaktadır. Bulgular tablolar halinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmaya katılan birleştirilmiş sınıf okutan sınıf öğretmenlerine birleştirilmiş sınıflarda yapılandırıcı yaklaşımın gerekli olup olmadığı sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda yapılandırıcı yaklaşımın gerekliliğine olan inançlarını ve tutumlarını ortaya çıkarmaktır.

**Şekil 1.** Birleştirilmiş Sınıflarda Yapılandırıcı Yaklaşımın Gerekliliği ile İlgili Öğretmen Görüşleri



Şekil 1’de görüldüğü gibi analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin 13’ü (%65) yapılandırıcı yaklaşımın gerekliliğini savunmaktadırlar.

Ö3 bu konuyla ilgili olarak “Yapılandırıcı yaklaşım gerekli yalnız bunun için okullardaki ve sınıflardaki alt yapının oluşturulması gerekiyor öncelikle. Yani araç-gereç eksikliği olsun, fiziksel ve sosyal şartlar olsun bazı durumlarda yapılandırıcı yaklaşıma göre ders işlenebilmesine engel teşkil edebiliyor.” şeklinde düşüncesini ifade etmektedir. Ancak, bu uygulamanın hem öğretmen hem öğrenciler adına verimli bir şekle dönüşmesi için çaba harcanmasının gerekliliğine de vurgu yapmaktadırlar. Ö12 ise okuldaki teknoloji konusundaki eksikliklere değinerek düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir: “Yapılandırıcı yaklaşım bence eğitim-öğretim için gerekli. Ancak, okullardaki teknolojik araç-gereç eksikliği bu uygulamayı sınırlandırıyor. Teknolojik destekle yapılandırıcı yaklaşım daha kolay ve daha etkili uygulanabilecektir.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Aynı soruya “kısmen gerekli” cevabını veren 6 sınıf öğretmeni(%30) bulunmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımın kısmen gerekli olduğunu düşünen Ö5 “...Kısmen gerekli olduğunu düşünüyorum. Yapılandırmacı yaklaşım müstakil sınıflar için gerçekten çok güzel uygulanabilir ve geliştirici bir yaklaşım. Ancak, birleştirilmiş sınıflarda bu durum değişiyor...” şeklinde görüş belirterek normal sınıflar için bu uygulamanın daha işlevsel olacağına temas etmişlerdir.

Öğretmenlerin çoğunluğu uygulamada karşılaşılan sorunlara vurgu yaparak okullardaki alt yapı sorunlarının, teknolojik araç-gereç ve materyal eksikliklerinin giderilmesi, kısacası yapılandırmacı yaklaşımın uygulanabileceği ortamların oluşturulmasının gerekliliği üzerinde durmaktadırlar. Ayrıca, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu yapılandırmacı yaklaşımın müstakil sınıflar için daha uygun ve verimli bir uygulama olduğu kanısındadır.

**Tablo 4.** Birleştirilmiş Sınıf Okutan Öğretmenlerin Karşılaştıkları En Önemli Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenler	Sınıf Yönetimi	Hazırlanmışlık Düzeyi	Bireysel Farklılıkların Fazla Oluşu	Kısıtlı Zaman	Fiziki Ortam Yetersizliği	Öğrenci Sayısı	Öğrenci Dikkat Eksikliği	Öğrenci Özgüven Eksikliği
Ö1				✓				
Ö2		✓						
Ö3	✓						✓	
Ö4			✓					
Ö5				✓				
Ö6	✓						✓	
Ö7		✓		✓				
Ö8		✓						✓
Ö9			✓	✓				
Ö10			✓	✓				
Ö11	✓	✓	✓	✓				
Ö12				✓				
Ö13			✓					
Ö14					✓			
Ö15			✓		✓			
Ö16							✓	
Ö17		✓		✓	✓			
Ö18						✓		
Ö19			✓	✓				
Ö20		✓			✓			

Araştırmaya katılan 20 sınıf öğretmeninden 9 öğretmen birleştirilmiş sınıflarda yapılandırmacı yaklaşımın uygulanışında en önemli sorun olarak zaman yetersizliğini dile getirirken, katılımcılardan 7 öğretmen ise öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların fazla oluşunu en önemli sorun olarak ifade etmektedir. Sadece Ö8 öğrencilerdeki özgüven eksikliğini sınıfta yapılandırmacı yaklaşımı uygularken karşılaştığı en önemli problem olarak görmektedir.

Tablo 4’ deki verilere bakıldığında ise katılımcıların en çok telaffuz ettikleri sorunların başında zaman sıkıntısı (kısıtlı zaman) gelmektedir. Katılımcılardan Ö5 “*Öncelikle zaman benim için en önemli problem. Çünkü çoğu öğretmen bir sınıfa bile yetemez, müfredatı yetiştiremezken siz iki sınıfa da yetmek ve konuları yetiştirmek zorundasınız. Bazen sınıfta kaç parçaya ayrıldığımı ben bile bilemiyorum. Konular yetişecek, zaman yetişecek, geride kalmış öğrenciye bireysel farklılığa uygun bir program uygulamanız gerekecek ve bunları yaparken de yapılandırmacı yaklaşıma uygun yapmaya çalışacaksınız. Bunu başarabilmek gerçekten çok zor ama en çok da zaman yüzünden zor.*” şeklinde düşüncesini ifade ederken Ö1 ise görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “*Yapılandırmacı yaklaşımı zaten uygulayamıyorum ki. Konuları yetiştiremiyorum, kaldı ki yapılandırmacı yaklaşımı uygulayayım. Beş sınıflı bir arada okutmak için zamanı yetiştiremiyorum. Bunun yanında bir de yapılandırmacı yaklaşımı uygulamaya kalksam zaman hiç ama hiç yetmez.*”

Sıklıkla dile getirilen bir diğer sorun ise öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların fazla oluşudur. Ö9: “*Bence en önemli sorun, farklı seviyelerdeki öğrencilerin bir arada olmasıdır. Farklılık çok çeşitlendiğinde amaca ulaşma süresi uzamaktadır.*” Bu örnekten de anlaşılacağı gibi sınıftaki öğrenci seviyelerindeki farklılık arttıkça öğretmenin zaman yetersizliğiyle ilgili yaşadığı problemlerde çoğalmaktadır.

Görüldüğü üzere birleştirilmiş sınıf okutan sınıf öğretmenleri, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını uygularken pek çok sorunla karşı karşıya gelmektedir. Veriler incelendiğinde zamanın yetersiz kalması en önemli sorun olarak görülmektedir. Bunda birden çok sınıflı bir arada okuturken her sınıf seviyesindeki öğrenciyle ilgilenmede ve birden fazla sınıfın müfredatını yetiştirmede öğretmenin problem yaşaması, zaman sıkıntısını en fazla karşılaşılan sorun olarak karşımıza çıkarması mümkündür. Ayrıca, birleştirilmiş sınıflarda okuyan öğrenciler arasında bireysel farklılıkların fazla oluşu ve dolayısıyla öğretmenin her öğrenciye bireysel bir program hazırlamada zamanın yetersiz kalması ulaşılan önemli bulgular arasında olduğu söylenebilir.

Yıldız (2009)’ da yapmış olduğu çalışmasındaki araştırma bulguları incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunluğu zaman yetersizliğini, deneyim eksikliğini, sorumlulukların artmasını, sosyal yaşamın sınırlılığını, imkanların elverişsiz oluşunu birleştirilmiş sınıflarda eğitim-öğretim sürecini sınırlandıran durumlar olarak ifade etmişlerdir.

Araştırmada ayrıca mülakatlara katılan birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlere, sınıflarında yapılandırmacı yaklaşımı uygularken hangi öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlandıkları sorulmuştur. Burada amaç öğretmenlerin yaklaşımın gerektirdiği özellikle öğrenci merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini uygulayıp uygulayamadıklarını ortaya çıkarmak, uygulayabiliyorlarsa hangi tekniklerden daha çok yararlandıklarını ortaya koymak, uygulayamıyorlarsa bunun nedenlerini irdelemektir.

Bu konu ile ilgili mülakat bulguları aşağıdaki Tablo 5’te gösterilmektedir. Tablo 5’te sunulan veriler incelendiğinde birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin sınıflarında en çok tercih ettikleri yöntemin “soru-cevap yöntemi” olduğu, en az kullandıkları yöntem olarak da “proje tabanlı öğrenme yöntemi” olduğunu söylenebilir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin en fazla sınıflarında tercih ettikleri teknik olarak “beyin fırtınası”, en az kullandıkları ise “eğitsel oyun” olarak karşımıza çıkmaktadır.

**Tablo 5. Birleştirilmiş Sınıflarda Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri**

Öğretmenler	YÖNTEMLER							TEKNİKLER					
	Soru- Cevap	Düz Anlatım	Gösterip – Yaptırma	Problem Çözme	Örnek Olay	Tartışma	Proje Tabanlı Öğrenme	Gösteri	Beyin Fırtınası	Drama	Eğitsel Oyun	Rol Oynama	Gezi Gözlem
Ö1	✓	✓	✓					✓					
Ö2	✓	✓											
Ö3	✓	✓	✓										✓
Ö4	✓	✓				✓			✓				
Ö5	✓	✓							✓	✓			
Ö6	✓		✓						✓	✓	✓		
Ö7	✓		✓	✓			✓		✓				
Ö8	✓	✓	✓		✓					✓		✓	
Ö9	✓	✓	✓			✓			✓				
Ö10	✓	✓	✓						✓				✓
Ö11	✓		✓		✓	✓				✓			✓
Ö12	✓	✓	✓						✓				
Ö13	✓	✓	✓							✓			
Ö14	✓	✓											
Ö15	✓	✓											
Ö16		✓	✓						✓				
Ö17	✓	✓											
Ö18	✓	✓	✓		✓								
Ö19	✓	✓	✓	✓				✓		✓		✓	

Ö20	✓	✓							✓			
-----	---	---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

Katılımcı öğretmenlerin sınıflarında tercih ettikleri yöntem ve tekniklere ilişkin mülakatlardan alınan konuşma alıntılarında bazıları aşağıdaki gibidir:

“Her ne kadar öğrenci merkezli bir yaklaşım uygulamaya çalışsam da çoğu zaman öğretmen merkezli yaklaşıma kaydığını görüyorum. Özellikle, ders anlatırken anlatım yöntemi ve soru-cevap yöntemini tercih ediyorum.”(Ö14)

“Maalesef düz anlatım ağırlıklı olarak kullanıyorum. Bunun yanında soru-cevap, kısmen drama, gezi-gözlem tekniğini de nadiren kullanmaya çalışıyorum. Hataların tekrarlanmadığı sürece öğretici yanı olduğunu düşünüyorum.”(Ö20)

“Daha çok soru-cevap ve düz anlatım yapıyorum. Bazen de gösterip-yaptırma. Fen ve teknoloji dersinde köy okulu olduğumuz için ilgili ünitelerde bahçeye çıkıp doğal ortamında inceleme yapma imkanı da bulabiliyoruz.”(Ö3)

“Anlatım yöntemi şüphesiz en çok kullandığım yöntem. Daha sonra ise soru-cevap yöntemi, beyin fırtınası, drama en çok kullandığım yöntem ve teknikler arasında.”(Ö5)

Bu görüşme alıntılarında da anlaşılacağı gibi araştırmaya katılan birleştirilmiş sınıf okutan sınıf öğretmenleri, her ne kadar öğretmenlerin tercih ettikleri yöntem ve teknikler arasında yapılandırıcı yaklaşıma uygun öğretim yöntem ve tekniği yer alsada sınıflarında ağırlıklı olarak soru- cevap ve düz anlatım yöntemleri gibi geleneksel anlayışa hitap eden yöntem-teknikleri daha etkin olarak kullanıldığı söylenebilir.

Yapılandırıcı yaklaşıma hitap eden yöntem ve tekniklerin kullanılmasında öğretmenler sorun yaşamaktadırlar. Anket bulgularında da 20 ve 20’den az öğrenci sayısına sahip öğretmenler, yapılandırıcı yaklaşıma yönelik yöntem ve tekniklerin kullanılmasında sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu bağlamda, anket bulgularıyla mülakat bulgularının örtüştüğü söylenebilir.

**Tablo 6. Yeni Öğretim Programından Yeterince Yararlanabiliyor Musunuz?**

Öğretmenler	Yeni Öğretim Programından yeterince yararlanabiliyor musunuz?	Düşünceler (Engeller)
Ö1	Kısmen	Müfredatın ağır oluşuna bağlı zaman problemi yaşıyorum.
Ö2	Hayır	Ders kitapları ile ilgili problem yaşıyorum.
Ö3	Kısmen	Okul fiziki şartlarına ve öğrenci hazırbuluşunun düşük olmasına bağlı.
Ö4	Evet	-
Ö5	Kısmen	Müfredatın ağır oluşu ve okul fiziki şartlarına bağlı
Ö6	Evet	-
Ö7	Kısmen	Okul fiziki şartlarının elverişsiz olması
Ö8	Kısmen	Okul fiziki şartlarının elverişsiz olması
Ö9	Evet	-
Ö10	Evet	-
Ö11	Kısmen	Öğrenci hazırbuluşluk seviyesinin düşük olması.
Ö12	Evet	-
Ö13	Kısmen	Okul fiziki şartlarının elverişsiz olması

Ö14	Kısmen	Öğrenci hazırbulunuşluk seviyesinin düşük olması.
Ö15	Evet	-
Ö16	Kısmen	Zaman yeterli gelmiyor.
Ö17	Kısmen	Ders kitapları ile ilgili problemler yaşıyorum.
Ö18	Hayır	Öğrenciler arası bireysel farklılıkların fazla oluşu.
Ö19	Kısmen	Zamanın yeterli gelmemesi ve okul fiziki şartlarına bağlı
Ö20	Kısmen	Okul fiziki şartlarının elverişsiz olması

Tablo 6’da görüldüğü üzere mülakata katılan öğretmenlerin çoğunluğu (%60) yeni öğretim programından kısmen yararlanırken, %30’u tam olarak yararlanabildiğini %10’u ise “Hayır” cevabını vererek yeni öğretim programından faydalanamadığını ifade etmektedirler. Bu durumun ortaya çıkmasında eğitim-öğretim verilen ortamların yeni öğretim programını uygulayabilecek donanım konusunda yetersiz olmasının etkisinin büyük bir payı olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan Ö3 “Yeni öğretim programından kısmen yararlanmaya çalışıyorum diyebilirim. Ancak, fiziki imkansızlıklar, ayrıca öğrencilerdeki hazırbulunuşluk düzeyindeki yetersizlikler belli noktalarda elimi kolumu bağlıyor. Öğrenci başarı seviyesi çok düşük ve bu benim için engel teşkil ediyor.” şeklinde görüş belirterek okul fiziki şartlarının yetersizliğinin ve öğrencilerdeki hazırbulunuşluk seviyesinin düşük olmasının yeni öğretim programının uygulanmasında, öğretmenleri karşı karşıya bıraktığı problemlere vurgu yapmaktadırlar. Benzer şekilde Ö5 ise müfredatın ağır oluşu ve okul fiziki şartlarına değinmekte ve düşüncesini şu şekilde dile getirmektedir:

*“Dersleri öğretmen kılavuz kitabı paralelinde işlemeye özen gösteriyorum. Dolayısıyla yapılandırmacı yaklaşımı temele alarak hareket ediyorum ama birleştirilmiş sınıfla ders yaptığım için bunu her zaman yapabiliyorum diyemem. Özellikle iki sınıfın müfredatını yetiştiremediğim zamanlarda eski yöntemi kullandığım çok oluyor. Ya da gerekli araç-gerece ulaşamadığımda yine yeni öğretim programı devre dışı kalıyor maalesef. “*

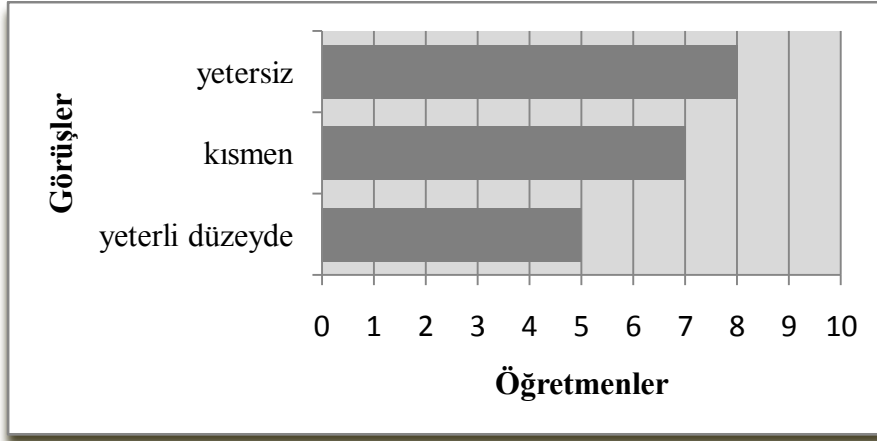
Katılımcıların 6’sı aynı soruya “Evet” cevabını vermişlerdir. Öğretmenlerin cevaplarından alınan bazı örnekler şu şekilde sunulmaktadır:

*“Evet, yeni öğretim programından faydalanıyorum. Uygulama aşamasında bizler rehber konumunda olarak öğrenciye buldurmaya, bilgiyi edinip yapılandırmasına, anlamlandırmasına yardımcı oluyoruz. Genelleyip kalıcı hale getirebilmesi için de bol örnek ve sosyal hayattan kendi ürettikleri örneklerle pekiştirmesini sağlamaya çalışıyoruz.”(Ö6)*

*“Yeni öğretim programından elimden geldiğince faydalanmaya çalışıyorum. Yeni sistemin öğrenci merkezli olması, öğrencinin bilgiye kendisinin ulaşmasını sağlamada sadece rehberlik ediyor olunmasından, etkinliklerinden (ödevli saatlerde) yararlanmaya çalışıyorum.”(Ö9)*

Bu görüşlere ilaveten, aşağıda verilen Şekil 2’deki bulgulara göre 5 öğretmen ölçme-değerlendirme uygulamalarını birleştirilmiş sınıf uygulaması yaptıkları okullarında “yeterli düzeyde” uygulayabildiklerini vurgularken, 7 öğretmen kısmen yapabildiklerini dile getirmektedirler. Araştırmaya katılan 8 öğretmen “yetersiz” düzeyde yapılabildiğine vurgu yapmaktadırlar.

**Şekil 2.** BS'lerde Yapılandırmacı Yaklaşımına Uygun Ölçme-Değerlendirme Yapabilme Düzeyleri



Öğretmenlerle yapılan mülakatlarda, Ö15'in birleştirilmiş sınıflarda yapılandırmacı yaklaşıma uygun ölçme ve değerlendirme yapabilmenin güçlüğünü dile getirdiği şu görüşü dikkat çekicidir:

*“Ölçme-değerlendirme normal programlarda bile doğru yapılamazken nerde kalmış birleştirilmiş sınıflarda yapılsın. Ölçme var ama değerlendirme sıkıntılıdır.”*

Ö7 ölçme-değerlendirme yaparken birleştirilmiş sınıfta karşılaştığı sorunları ifade ederek, öğrenme düzeyleri ve sınıf seviyeleri farklı öğrencilerin bir arada bulunmasının ve müfredat yoğunluğunun sürece olumsuz yansımalarını söyleyerek *“Yapılandırmacı yaklaşım tam olarak gerçekleştirilemediği için buna uygun ölçme-değerlendirme de tam olarak gerçekleştirilememektedir. Bence 3 ya da 5 sınıf bir aradayken çocuk kendi kendine öğrensin, bilgilerini yapılandırsın diye beklemek ve bunu gözlemlemek çok zordur. Konuları yetiştireyim derken şekilden şekle girip, belki tesadüfi olarak yapılandırmacı yaklaşımı yapabiliyoruz. Şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Anket bulguları incelendiğinde, özellikle, beş sınıfı bir arada okutan öğretmenlerin yapılandırmacı yaklaşıma uygun ölçme-değerlendirme yapmada sorun yaşadıkları görülmektedir. Bu bağlamda, anket bulgularıyla mülakat bulgularının örtüşmektedir.*

Ö8 ve Ö12 ise ölçme-değerlendirmeyi “kısmen” yapabildiklerini düşünmekte ve şu şekillerde görüş belirtmektedirler:

*“Kısmen yapabiliyorum. Çünkü birleştirilmiş sınıflarda uygulama sıkıntısı oluyor. Şöyle ki, ölçmek istediğiniz davranış her öğrenci tarafından gerçekleştirilemediği takdirde farklı yöntemler denenmek durumunda kalıyor.”(Ö8)*

*“Kısmen yapabiliyorum. Ölçme-değerlendirme çeşidi çok fazla olduğu için bir sınıfta yani müstakil bir sınıfa uygulayabileceğim ölçme-değerlendirme uygulamalarıyla birleştirilmiş bir sınıfta birden fazla sınıfa uygulayabileceğim ölçme-değerlendirme uygulamaları ister istemez değişiyor ve sayı bakımından da azalıyor.”(Ö12)*

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu birleştirilmiş sınıflarda ölçme ve değerlendirmenin “yetersiz düzeyde” gerçekleştiğine vurgu yapmaktadırlar. Ö2 yapılandırmacı yaklaşıma uygun ölçme-değerlendirme yapabilme düzeyine ilişkin görüşlerini açıklarken öğrenci düzeyinin de düşük oluşuna vurgu yaparak *“...Yapamıyorum. Çünkü, öğrenciler bu konuda yeterli bilgiye sahip değiller. Öğrencilerim, ölçme-değerlendirmenin de önemini farkında değiller. Çocukların düzeyi de bu konuda oldukça yetersiz.”* düşüncesini



ortaya koymaktadır. Ö10 yapılandırmacı yaklaşıma uygun ölçme-değerlendirme sürecini etkileyen faktörlere değinerek “*Hayır, yapamıyorum. Çünkü, birleştirilmiş sınıflarda bireysel farklılıklar var ve birbirleri arasında seviye açısından ciddi mesafeler olabiliyor. Bir öğrenci çok çalışkan olabilirken, diğeri olamayabiliyor ve ikisini aynı sınava tabi tuttuğunda neyi ölçüyorsun?*” öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların fazla oluşunun ve öğrenci seviyelerinin farklılaşmasının ölçme-değerlendirme sürecindeki öneminden bahsetmektedir.

Birden fazla sınıfın bir arada okutulması ve müfredatın birden çok sınıf seviyesini kapsamamasının hem yapılandırmacı yaklaşımın uygulanışını engellediğine hem de bu yaklaşıma uygun ölçme-değerlendirmeyi sekteye uğrattığı yönünde öğretmen görüşleri ortaya çıktığı gözlenmektedir. Abay (2007), “Birleştirilmiş Sınıflarda Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Sorunlar” başlıklı çalışmasında öğretmenlerin %75.6’sı gibi büyük bir çoğunluğunun birleştirilmiş sınıflarda ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin hepsini kullanmadığı sonucuna varmıştır. Bu bulgu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Araştırmada son olarak, katılımcı birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinden, yapılandırmacı yaklaşıma dayalı hazırlanan öğretim programının ve bu çerçevede uygulanmaya çalışılan öğretim ve öğrenme faaliyetlerinin öğrencilerine yarar sağlayıp sağlamadığı konusunda görüş istenmiştir. Elde edilen görüşlerle ilgili bulgular Tablo 7’de özetlenmiştir.

**Tablo 7.** *Birleştirilmiş Sınıflarda Yapılandırmacı Yaklaşımın Uygulanmasının Öğrencilere Kazandırdığı Becerilere İlişkin Öğretmen Görüşleri*

Kazanılan Beceriler	Öğretmenler	f	Yüzde
Kendi kendine çalışma	Ö3,Ö5,Ö11,Ö12,Ö13,Ö20	6	% 17,1
Grup ile çalışma	Ö3,Ö5,Ö6,Ö8,Ö10,Ö14	6	% 17,1
Özyeterlik Becerisi	Ö3,Ö7,Ö11,Ö16,Ö20	5	% 14,2
Araştırma Becerisi	Ö11,Ö12,Ö18,Ö19	4	% 11,4
Eleştirel Düşünme	Ö1,Ö13,Ö17	3	% 8,5
Yaratıcı Düşünme	Ö1,Ö13,Ö17	3	% 8,5
Sorumluluk alma	Ö10,Ö11,Ö19	3	% 8,5
Sosyal Etkileşim	Ö2,Ö10	2	% 5,7
Lider olma	Ö20	1	% 2,8
Öğrenmeyi öğrenme	Ö2	1	% 2,8
Problem Çözme	Ö8	1	% 2,8
<b>Toplam</b>		<b>35</b>	<b>100</b>

Tablo 7’den elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan öğretmenler, yapılandırmacı yaklaşımın sınıflarında uygulanmasının öğrencilerde en çok kendi kendine çalışma ve grup ile çalışma becerilerini geliştirdiğini ifade etmektedirler. Ö11 görüşünü “*Bireysel olarak çalışma vakitleri çok olacağından bilgiyi kendi kendine yapılındırmasına olanak sağlar. Öğretmenin yapacağı işi öğrenci yapmış olur. Öğrenci kendi*

araştırır, sorgular, keşfeder ve anlamlandırır. Öğretmen ona sıkıntı yaşadığı yerlerde yardımcı olur. Öğrenci kendisine güvenir, sorun çözer, bireysel iş yapma gücü kazanır...” şeklinde ifade etmektedir. Ö5 ise grup ile çalışma becerisine vurgu yaparak ‘‘Farklı seviyede öğrenciler bir arada olduğundan birbirlerine yardımcı olabiliyorlar. Mesela, beşinci sınıf öğrencileri dördüncü sınıflara Türkçe çalışma kitaplarını yapmalarında yardımcı olabiliyorlar. İşbirliğiyle çalışma becerisi kazanabiliyorlar, ödev verdiğimde yapmaya çalışıyorlar ama bunu çoğunluğu başaramayabiliyor maalesef.’’ şeklinde görüş belirtmiştir. Sonuçların bu yönde çıkmasında öğretmenlerin ödevli ve ödevsiz geçen saatlerde öğretmenin bir gruba ders anlatırken diğer grubu ödevlendirerek öğrencileri hem bireysel yaşantılarla karşı karşıya bırakmasının hem de diğer öğrencilerle grup içerisinde çalışma imkanı sağlamış olmalarının etkisi olmuş olabilir. Araştırma verileri incelendiğinde en az ifade edilen beceriler olarak lider olma, öğrenmeyi öğrenme ve problem çözme becerisi karşımıza çıkmaktadır. Oysa, yapılandırmacı yaklaşımın özüne hitap eden öğrenmeyi öğrenme ve problem çözme becerilerinin öğrencilere kazandırılmasıyla sonuçların bu şekilde çıkmasında, öğrencilerin araştırma yapacak ortam bulamamasının, okulun donanım bakımından yeterli olmamasının etkileri olabildiği düşünülmeye mümkündür.

### SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın nicel verilerinden elde edilen bulgulara göre birleştirilmiş sınıf okutan sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşıma yönelik ölçme-değerlendirme sürecinin uygulanabilirliğinin sınıflarındaki öğrenci mevcuduna bağlı olarak öğretmenlerin görüşlerinde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yapılandırmacı yaklaşıma yönelik ölçme-değerlendirme sürecinin öğrenci mevcudu az olan birleştirilmiş sınıflarda daha etkin yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin yapılandırmacı yaklaşıma yönelik ölçme-değerlendirme sürecinin uygulanabilirliğinin okuttukları sınıflar açısından anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Beş sınıfı bir arada okutan öğretmenler yapılandırmacı yaklaşıma yönelik ölçme-değerlendirme sürecinde daha çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Ayrıca, araştırmaya katılan öğretmenlerin sınıflarındaki öğrenci sayısına, okuttukları sınıflara ve bir arada okuttukları sınıf sayısına göre anketin ölçme-değerlendirme alt faktörü hariç anlamlı farklılık göstermediği bulgularına ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, birleştirilmiş sınıf okutan sınıf öğretmenleri yapılandırmacı yaklaşımı uygularken karşılaştıkları sorunların başında zaman yetersizliğinin (kısıtlı zaman) ve öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların geldiğini görmekteyiz. Katılımcı öğretmenler, yapılandırmacı yaklaşımın birleştirilmiş sınıflarda uygulanmasının gerekli olduğunu savunmaktadırlar. Öğretmenler, yapılandırmacı yaklaşımın öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif rol alarak kendi öğrenmelerinden sorumlu olduklarını ve sonuçta daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştikleri için gerekli olduğuna inandıklarını belirttikleri görülmüştür.

Verilerin analizine bakıldığında, öğretmenler sınıflarında ağırlıklı olarak geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaya devam ettikleri ve derslerde bu yöntem ve teknikleri tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerinin daha ön planda kullanılmasında ise birleştirilmiş sınıf olmanın dezavantajlarını ve yapılandırmacı yaklaşımın gereğini yerine getirebilecek ortamın olmayışını dile getirdikleri görülmüştür. Birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerin sınıflarında yeni öğretim programından kısmen yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenler birleştirilmiş sınıflarda yapılandırmacı yaklaşımın uygulanmasının özellikle öğrencilerde yapılandırmacı yaklaşımın temele aldığı kendi kendine çalışma ve grup ile çalışma becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı ulaşılan diğer bulgular arasındadır.

Araştırmada mülakata katılan öğretmenler, birleştirilmiş sınıflarda yapılandırmacı yaklaşımın daha verimli bir şekilde uygulanabilmesi için bir takım düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirterek, okullardaki fiziki ve sosyal ortamı uygun hale getirmenin, müfredatın birleştirilmiş sınıflar da düşünülerek hazırlanmasının gerektiği, bu tür okullarda çalışacak olan öğretmenlerin hem birleştirilmiş sınıf hem de yapılandırmacı yaklaşımla ilgili daha donanımlı hale getirilmesi için çalışmalara yer verilmesinin önemi ve öğretmenlerin ders öncesinde planlı ve programlı bir şekilde hareket etmelerinin önemine temas ederek bir takım önerilerde buldukları görülmüştür.

Araştırmanın bulguları ve sonuçları göz önüne alınarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1. Birleştirilmiş sınıflarda, müstakil sınıflarda uygulanacak programların uygulanmasından vazgeçilerek, birleştirilmiş sınıf uygulamasının yapıldığı okulların şartları düşünülerek daha işlevsel programlar hazırlanmalıdır.
2. Bağımsız sınıflar için hazırlanan öğrenci ders ve çalışma kitapları, öğretmen kılavuz kitapları birleştirilmiş sınıflı okullara özgü olarak hazırlanmalı, kitaplardaki etkinlikler öğrenci seviyeleri düşünülerek düzenlenmesine özen gösterilmelidir.
3. Birleştirilmiş sınıflı okulların alt yapı sorunları, araç-gereç eksiklikleri, teknolojik donanım yetersizlikleri düşünülerek eksikliklerin giderilmeye çalışılması gerekmektedir.
4. İl ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri, birleştirilmiş sınıflı okullar konusunda gerekli hassasiyeti göstererek, bu tür okulların ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almalı ve buralarda görev yapan öğretmenlerle sürekli bir iletişim ve işbirliği içerisinde çalışmaya özen göstermelidirler.
5. Yüksek öğretim programlarından mezun olan öğretmenlerin genellikle, ilk görev yerleri birleştirilmiş sınıflı köy okulları olmaktadır. Daha mesleğinin başında olan bu öğretmenlere hizmet öncesi eğitim uygulamaları verilerek, karşılaşılabilecek sorunlara getirilebilecek çözüm yolları konusunda öğretmenlere gereken pratik bilgiler ve destek sağlanmaya çalışılmalıdır.
6. Yapılandırmacı yaklaşımın uygulanabileceği okul fiziki koşullarının oluşturulması için bağımsız sınıflar örnek alınarak gereken eksikliklerin (bilgisayar, projeksiyon, materyal v.b...) giderilerek, ilgililerce gereken önemin verilmesi gerekmektedir.
7. Birleştirilmiş sınıflı okullarda okuyan öğrencilerin kendi öğrenmelerinden kendilerinin sorumlu olabileceği, derse aktif katılımı sağlayabileceği, yeni bilgileri keşfederek kendisinin yapılandırabileceği ilköğretim programlarının amaçlarını yerine getirebilecekleri bir öğrenme ortamı oluşturmaya çalışılması sağlanmalıdır.
8. Eğitim araştırmalarında, köy okulları ve bu okulların şartlarının zorluğu düşünülerek birleştirilmiş sınıflı okullarda eğitim-öğretimdeki sorunların açığa çıkarılması ve bu sorunlara çözüm getirilebilmesi amacıyla daha geniş öğretmen örnekleme ulaşılarak, köy öğretmenlerinin sorunlarını dile getiren nitel ve nicel araştırmaların yapılması gerekmektedir. Böylece, eğitim-öğretimdeki eksiklikler daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koyularak, eksikliklerin giderilmesine yönelik önlemler alınabilecektir.

9. Bir birleştirilmiş sınıflı okulun seçilerek, tüm yönleriyle incelendiği ‘özel durum çalışması’ araştırmalarının yapılması gelecek araştırmalar için önerilmektedir. Bu bağlamda, birleştirilmiş sınıflı okulların içinde bulunduğu durumun etraflıca incelenmesi fırsatı bulunarak, bu okullardaki eğitim-öğretim uygulamaları hakkında daha derinlemesine bilgi edinilmesi sağlanacaktır.

## KAYNAKÇA

- ABAY, S. (2007). *Birleştirilmiş Sınıflarda Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Sorunlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 19 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- AKDOĞAN, M. (2007), *Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okullarında Görev Yapan Müdür Yetkili Öğretmenlerin Yönetim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- ALTUN, T. ve ŞAHİN, M. (2009). Değişen ilköğretim programının sınıf öğretmenleri üzerindeki psikolojik etkilerinin incelenmesi üzerine nitel bir araştırma, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 15-32.
- BİLİR, A. (2008). Birleştirilmiş sınıflı köy ilköğretim okullarında öğretmen ve öğretim gerçeği, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(2), 1-22.
- BİNBAŞIOĞLU, C. (1999). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*, (3.Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- ÇELENK, S. (2009). İlköğretim Okulları 1.-5. Sınıf Programlarının Birleştirilmiş Sınıflı Köy Okullarında Uygulanabilirlik Düzeyi, 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İzmir, (1-3 Ekim).
- ÇEPNİ, S. (2007). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*, Trabzon: Erol Ofset
- ÇINAR, İ. (2004). Birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında ilk okuma yazma öğretimine ilişkin bir araştırma, *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (7), 31-45.
- DİNÇER T., G. ve DİNÇER, Ş. (2007). Birleştirilmiş Sınıflarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerin Birinci Kademedeki Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programını Uygulamada Karşılaştıkları Güçlükler, 1. Ulusal İlköğretim Kongresi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara, (15-17 Kasım).
- DOĞAN, A. R. (2000). *Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Öğretim*, Trabzon: Uzun Yayınevi.
- DURSUN, F. (2006). Birleştirilmiş sınıflarda eğitim sorunları ve çözüm önerileri, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 33-57.
- EKİZ, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- EKİZ, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- GELEN, İ. (2007). Bilimsel araştırmalarda veri toplama araçları, Ekiz, D. (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: Lisans Yayıncılık, s.
- İZCİ, E., DURAN, H. ve TAŞAR, H. (2011). Birleştirilmiş sınıflarda öğretimin sınıf öğretmeni adaylarının algılarına göre ve birleştirilmiş sınıflarda görev yapan sınıf

öğretmenlerinin görüşleri açısından incelenmesi, *Ahi Evren Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 19-35.

KARAMAN, F. (2006). Birleştirilmiş Sınıflarda Matematik Dersindeki Başarı Düzeyi ile Normal sınıflardaki Başarı Düzeyinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.

KARASAR, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 20. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.

KAYA, K. ve TAŞDEMİRCİ, E. (2005). Birleştirilmiş sınıflar ile bağımsız sınıflarda ilk okuma yazma öğretiminde karşılaşılan sorunların karşılaştırmalı incelemesi, *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 1-26.

KILIÇ, D.VE ABAY, S. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasında öğretmenlerin öğretme-öğrenme sürecinde karşılaştığı problemlere ilişkin görüşleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 623-654.

MEB (2008). Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim İstatistikleri 2007-2008.

ÖZBEN, K. (1997). Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.

ÖZDEMİR, S. M. (2008). Yeni İlköğretim Programlarının Birleştirilmiş Sınıflarda Uygulanabilirliğine İlişkin Nitel bir Çalışma, 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Sakarya, (01-03 Eylül).

PALAVAN, Ö. (2007). İlköğretim Birinci Kademe Birleştirilmiş Sınıflardaki 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinin Kazanımlarına Erişim Düzeyleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun

ŞAHİN, A. E. (2003). Birleştirilmiş sınıflar uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 166-175.

UYGUR, M. ve YELKEN (Yanpar), T. (2010). Birleştirilmiş sınıflı okullarda uygulanan fen ve teknoloji dersine (yeni fen programına) yönelik öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşleri, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (38), 1-18.

YILDIZ, M. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamalarının dünyadaki durumu üzerine genel bir değerlendirme, *Milli Eğitim Dergisi*, 182, 167-176.

YILDIZ, M. ve KÖKSAL, K. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 1-14.